

Turcji oraz różnorodnych czynników wewnętrzpaństwowych, które na nią wpływają w sposób zarówno pozytywny, jak i negatywny.

Publikacja ma wiele zalet. Ma też ona istotne wady. Dzieło napisano hermetycznym językiem naukowym. Często umieszczono w tekście określenia z języka łacińskiego oraz angielskiego. Zabieg ten może utrudnić czytelnikom zrozumienie niektórych fragmentów publikacji. Szata graficzna również nie ułatwia lektury czytającemu. Książka jest z powodu monotonnego układu dość trudna w odbiorze. Zabrakło tu przejrzystości w postaci śródtytułów oraz ilustracji. Powszechnie wiadomo, że każde zdjęcie lub rycina są warte tysiąca słów. Przypisy praktycznie zlewają się z tekstem głównym i są zbyt drobiazgowe. Konkludując, uważam, że książka jest bogata w różnorodne informacje. Wnosi wiele do współczesnej literatury naukowej z dziedziny politologii oraz stosunków międzynarodowych. Przedstawia ona politykę zagraniczną Turcji i jej uwarunkowania w nowatorski sposób. Jest to książka ważna dla każdej osoby interesującej się Turcją oraz sytuacją polityczną na arenie międzynarodowej, głównie ze względu na deklaracje tego państwa związane z chęcią przystąpienia do Unii Europejskiej.

► Wojciech Stankiewicz

Katarzyna Czornik, *Bliski Wschód w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych w latach 1945–2012*, Remer, Katowice 2012, ss. 516.

Bliski Wschód jest w polskiej świadomości społecznej, ale również politycznej, często kojarzony z ofertami *last minute – Egipt*, choć wydarzenia z okresu tak zwanej jaśminowej rewolucji nieco odmieniły ten stan rzeczy. Tym bardziej cieszy powstanie takiej pracy jak pozycja Katarzyny Czornik, która datą publikacji wpasowuje się w przebieg dyskusji i szerokiego dyskursu nad tak poważnymi zmianami geopolitycznymi w tym rejonie świata. Praca ta jest o tyle ciekawa, że napisana przyjemnym i otwartym językiem, rzuca zupełnie inne światło na przebieg znanych z historii wydarzeń kształtujących relacje USA–Bliski Wschód. Przede wszystkim zmienia je o tyle, że możemy na kwestie bliskowschodnie spojrzeć przez pryzmat wielkiej polityki mocarstw.

Bliski Wschód to pojęcie, które samo nasyca wielu problemów definicyjnych. Samo nakreślenie tego obszaru nie jest tak trudne, jak zrozumienie, czy też unaocznienie tego, co w strukturach społecznych kryje się pod tą nazwą. Autorka ukazuje w swojej publikacji liczne podziały plemiennie-dynastyczne i ideologiczne, antagonizmy i główne konflikty w regionie, a także spory narodowościowe i religijne, które stały się obiektem zainteresowania dla Stanów Zjednoczonych. Jednocze-

śnie rzuca ona nowe światło, świadomie, bądź też nie, ukazując, że polityka ta nie jest, tak jak by się to mogło wydawać, kwestią ustanawiania pewnych rozwiązań przez USA państwom z obszerni Bliskiego Wschodu, ale jest to świadoma współpraca graczy na arenie politycznej świata, której przyświecają różne cele. Dla Stanów Zjednoczonych będzie to dominacja polityczna, chęć utrzymania silnej pozycji dla państw i narodów bliskowschodnich to walka o wpływy i dominację w regionie.

Kompozycja pracy spełnia wszelkie wymogi formalno-logiczne. Układ chronologiczny jest przejrzysty, wielowątkowy i wieloaspektowy i przy tym jasny i zrozumiały, nawet dla osób, dla których historia Bliskiego Wschodu nie jest tematem dobrze znanym. Autorka w tym wymiarze bardzo obszernie rozwija wątki polityczno-historyczne, tak że publikacja staje się pełnowartościowym podręcznikiem do poznania szerokiego komponentu wiedzy, choć zastrzega, że jest to analiza politologiczna. W istocie rzeczy nie da się jednak uciec od analizy historycznej, która staje się jedną z metod badawczych. Dodatkowo dzięki takiemu układowi praca ta zyskuje kolejny atut: ewolucyjny, to znaczy czytelnik zapoznaje się z rozwojem polityki USA względem Bliskiego Wschodu od prostych form wymiany handlowej do całego szeregu działań politycznych, od handlu kupieckiego do wielkich koncernów. Zachowanie ciągu przyczynowo-skutkowego było zapewne logicznym

następstwem tak szeroko zakrojonej pracy, jednak w tym przypadku, nadaje ono ciekawy walor poznawczy. Dzieje się tak ze względu na dość szeroko zakrojone pole badawcze od 1945 r., gdyż nie sposób nie zgodzić się tu z autorką, że od tego czasu nastąpiła intensyfikacja kontaktów USA z tą częścią globu i bez poznania całego ciągu wydarzeń, nie byłibyśmy w stanie zrozumieć obecnych wydarzeń mających tam miejsce. Wszystko wskazuje, że układ pracy został starannie przemyślany, tak że pierwsze rozdziały, mające stanowić tło, stają się także fundamentalnym kompozytem poznawczym dla zrozumienia wielu procesów polityczno-społecznych, którymi rządzą się narody zamieszkujące region, a także główne cele i założenia polityki zagranicznej USA. Dwa pierwsze rozdziały to opis polityki USA w okresie bipolarnym i rywalizacja o wpływy z ZSRR. Kolejne cztery rozdziały skupiają się, rzecz można, na współczesnych problemach politycznych, co w intencji autorki ma przybliżyć charakter niniejszej pracy do analizy politologicznej niniejszą publikację. I tak się w konsekwencji dzieje, gdyż otrzymujemy solidną syntezę doktryn i działań politycznych.

Najwięcej obiekcji może nastęrczać problem badawczy, a raczej kilka tez badawczych, które autorka porusza w swojej pracy. Uwalnia ona swoją pracę od wielu zbędnych moim zdaniem teorii socjopolitycznych, których celem byłoby wpasowanie działań USA w szerszą koncepcję teoretyczną. Pu-

blikacja ta ma przez to charakter deskryptywny. W ogólnej tendencji badawczej jest to bardzo dobry zabieg, choć zbliża on tę publikację bardziej w stronę historii niż politologii z jej charakterem badań społecznych. Ponadto niektóre tezy badawcze tworzą oczywiste sformułowania, do których nie potrzeba zbyt wielkiego wysiłku by je potwierdzić bądź sfalsyfikować lub są nieweryfikowalne albo pozostają nieweryfikowane, jak chociażby założenie o pierwszorzędności roli Bliskiego Wschodu w polityce zagranicznej USA. Niemniej praca, która zakłada badanie określonego wycinka polityki zagranicznej, będzie zawsze skupieniem uwagi głównie na jednym aspekcie, przez co powstaje mylne wyobrażenie o rzeczywistości, gdyż równie dobrze w pracy poświęconej Kuby w polityce zagranicznej USA, przy doborze pewnych argumentów, można wskazać, że właśnie ona pełni rolę priorytetową. Choć uwaga ta pozostaje kwestią sporną, nie ulega wątpliwości, jak wykazała autorka, że Bliski Wschód z całą pewnością stanowi istotny element realizacji planów geopolitycznych USA. Podobnie nie znajdujemy odpowiedzi na pytania badawcze, takie jak na przykład wpływ polityki USA wobec Bliskiego wschodu na postrzeganie Stanów Zjednoczonych przez innych uczestników stosunków międzynarodowych. To pytanie, oderwane po części od tematu, wymaga doprecyzowania, o jakich uczestników chodzi, i zmiany koncepcji metodologicznej

na badanie opinii państw na przykład członkowskich Unii Europejskiej. Pytania o wpływ zawsze są trudne do weryfikacji, a w tym przypadku warto zwrócić uwagę (co robi autorka i zdaje się, że to miała na myśli) na skutki polityki niż na jej bliżej nieokreślony wpływ. Na koniec warto zaznaczyć, że w poruszanej problematyce autorka zdaje się nie zauważać kwestii terroryzmu i stosunku polityki USA do tego zjawiska. Dzieje się tak tylko w określeniu planu i pola badawczego, gdyż w pracy znajdujemy dość dokładne opisy reakcji i relacji Stanów Zjednoczonych wobec terroryzmu. Autorka przytacza liczne przykłady działań politycznych prezydentów Busha i Obamy, a także dokonuje opisu doktryn, którymi posługują się w stosunku do terroryzmu.

Praca ukazuje wiele nieznanych dotąd aspektów gry politycznej Stanów Zjednoczonych wobec Bliskiego Wschodu. Autorka skupia się w tym przede wszystkim na interesach politycznych, ekonomicznych i militarnych. W pełny sposób zaprezentowane zostały kontakty amerykańsko-arabskie i amerykańsko-izraelskie, w ramach dominujących tendencji w polityce zagranicznej USA. W bardzo trafny i obrazowy sposób została zaprezentowana ewolucja kontaktów polegająca na zmianie stosunków z demonstracji sił i traktowania Bliskiego Wschodu jako pola wpływów i dominacji w okresie zimnej wojny, do czasów współczesnych, kiedy to kraje regionu traktowane są jako part-

ner w wymianie handlowej. Główną osią obecnych zainteresowań polityki USA w tym regionie stanowi bezpieczeństwo energetyczne w postaci importu ropy naftowej, a także wymiana owego surowca na amerykańską broń, której Bliski Wschód jest największym importerem. Autorka wkomponowuje wszelkie fakty z polityki USA w całościowy obraz szeroko rozumianego problemu geopolitycznego w danym regionie świata. Studium to stanowi doskonały opis relacji i mechanizmów politycznych, militarnych, ekonomicznych, ale również socjotechnicznych stosowanych przez USA do zapewnienia sobie priorytetowej pozycji na Bli-

skim Wschodzie. Ogrom pracy, który autorka włożyła w przygotowanie owego dzieła, opłacił się powstaniem solidnej syntezy, która w sposób interesujący opowiada o tak istotnym, zwłaszcza obecnie, problemie kotła bliskowschodniego. Duża liczba problemów, które zostały poruszone w tejże pracy, stanowi perspektywę otwartych drzwi dla dalszych dociekań i wywodów naukowych. Pozostaje mieć nadzieję, że praca ta zapoczątkuje nurt we współczesnej politologii opisu wydarzeń w szerokim kontekście historyczno-społecznym, gdyż tylko takie ujęcie pozwala na rzetelne zrozumienie procesów politycznych.

► Piotr Lewandowski